

STORTINGET

Representantforslag 209 S

(2022–2023)

fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård og Audun Lysbakken

Dokument 8:209 S (2022–2023)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski, Ingrid Fiskaa, Freddy André Øvstegård og Audun Lysbakken om å oppdatere pengepolitikken

Til Stortinget

Bakgrunn

Sentralbankens mandat har opp gjennom historien vært endret i tråd med samfunnets økonomiske utfordringer. Ofte har det skjedd i etterkant av at nye utfordringer har dukket opp og synliggjort at de rådende dogmene og styringsnarrativene er passé. Forslagsstillerne mener at sentralbankens mandat og praksis verken gjenspeiler samfunnets økonomiske utfordringer i dag tilstrekkelig eller fungerer etter hensikten. Dagens pengepolitikk er utdatert og må oppdateres.

I løpet av 1800-tallet var den norske kronen knyttet til både en sølvstandard og en gullstandard. Etter andre verdenskrig var pengepolitikken i Norge knyttet til forskjellige fastkursregimer, frem til 1992. Fram til 1999 hadde Norges Bank så et mer fleksibelt valutakursmål, før man i praksis fikk et inflasjonsmål som ble formalisert i 2001. Siden da har den norske sentralbanken operert med virkemiddeuavhengighet for å nå et inflasjonsmål. Målet ble i 2018 justert fra 2,5 pst. til 2 pst. Videre skal Norges Bank bidra til høy og stabil produksjon og sysselsetting, samt bidra til finansiell stabilitet.

I perioden med inflasjonsmålet har den årlige inflasjonen variert mellom 0,4 pst. og 3,8 pst. I hvilken grad den lave inflasjonen i perioden skyldes sentralbankens

pengepolitikk eller andre forhold, som blant annet billig import, er uvisst. Rentesettingen virker tregt på inflasjonen, og gjennom flere kanaler.

I 2022 ble prisveksten betydelig høyere enn målet, og endte på 5,8 pst. Ifølge SSBs siste prognoser ligger den an til å bli 5,0 pst. i 2023.

I møte med den høye prisveksten har Norges Bank satt opp styringsrenten fra nær null like etter pandemien til i skrivende stund 3,0 pst., med henvisning til inflasjonsmålet. Prisveksten i Norge nå er imidlertid i all hovedsak importert, og i den grad høyere priser skyldes innenlandske forhold, er det på grunn av overveltning av de importerte prisene og energiprisene. SSBs foreløpige nasjonalregnskap for 2022 konkluderer slik:

«[P]risstigningen i 2022 kan føres tilbake til to forhold: Økte importpriser og økte energipriser, som veltes videre i kryssløpet slik at prisene på sluttanvendelsen øker markant. Den innenlandsk skapte prisveksten i skjermete næringer er av liten betydning.»

Det betyr i så fall at Norges Banks økning av styringsrenten ikke virker på inflasjonens årsaker, annet enn ved at den importere prisveksten begrenses gjennom et forsvar av kronekursen. Renteøkningene har derimot en virkning på den realøkonomiske aktiviteten og kan potensielt bidra til en unødvendig økning i arbeidsledigheten. Videre er det foreløpig ingen indikasjoner på prishoppet det siste året vil gi en vedvarende høyere inflasjonstakt enn den man har hatt de siste 20 årene. Det er heller ingen grunn til å tro at ikke frontfagsmodellen vil sørge for en rimelig avveining av lønnsvekst og konkurranseevne også fremover.

Forslagsstillerne mener derfor tiden er inne for at dagens pengepolitiske regime revurderes, og at formålet for sentralbanken revurderes. I løpet av 2023 bør re-

gjeringen legge frem en sak for Stortinget med forslag til endring av formålet i lys av dagens økonomiske situasjon. Både nivået på inflasjonsmålet og den relative vektleggingen av inflasjonsmålet opp mot andre relevante hensyn bør vurderes.

Forslagsstillerne viser videre til at hele økonomien må omstilles i grønn retning. Da må dette også reflekteres i sentralbankens mandat. Fremtidens sentralbank vil uansett måtte ta grønne hensyn, både fordi den er en viktig samfunnsinstitusjon som bidrar til å fremme samfunnets mål, og fordi klimarisiko er i ferd med å bli en stor trussel for det finansielle systemet. I 2021 tok for eksempel Bank of England eksplisitt omstilling til nullutslippssamfunnet inn som en del av sitt mandat. Selv om nesten to tredjedeler av verdens sentralbanker anerkjenner at klimaendringer faller innenfor deres domene, er det fortsatt bare 1 av 8 sentralbankmandater som eksplisitt omtaler bærekraft, mens 4 av 10 mandater kan tolkes til indirekte å ha det som del av formålet¹. Norges Banks mandat rommer imidlertid ikke miljøhensyn verken direkte eller indirekte. Mandatet bør derfor endres slik at miljøhensyn inkluderes, eksempelvis ved at omstilling til nullutslippssamfunnet nevnes eksplisitt.

Forslagsstillerne viser videre til at da dagens sentralbanklov ble vedtatt, ble det tydeliggjort av daværende finansminister Siv Jensen at produksjons- og sysselsettingshensynet skulle være likestilt med hensynet til stabil pengeverdi. Lovteknisk skjedde dette ved at ordet

«ellers» ble fjernet fra formålsparagrafens andre ledd slik den var foreslått fra sentralbanklovutvalget, en endring som var i tråd med innspillene fra LO og NHO. I Norges Banks pengepolitiske strategi uttales det derimot i strid med dette at «det overordnede målet for pengepolitikken er å opprettholde en stabil pengeverdi gjennom lav og stabil inflasjon». Forslagsstillerne mener derfor regjeringen snarest må tydeliggjøre overfor Norges Bank at produksjons- og sysselsettingshensynet er likestilt med inflasjonsmålet i dagens mandat, i tråd med Stortingets vedtak og regjeringens intensjon.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen vurdere om nivået på, og/eller vektleggingen av, inflasjonsmålet i pengepolitikken bør endres, og melde tilbake til Stortinget i løpet av 2023.
2. Stortinget ber regjeringen gjøre omstilling til nullutslippssamfunnet til del av formålet til Norges Bank.
3. Stortinget ber regjeringen snarest tydeliggjøre overfor Norges Bank at hensynet til sysselsetting og produksjon er likestilt med hensynet til stabil pengeverdi i dagens formålsparagraf.

30. mars 2023

Kari Elisabeth Kaski

Ingrid Fiskaa

Freddy André Øvstegård

Audun Lysbakken

1. <https://greencentralbanking.com/2022/04/12/central-bank-mandates-climate-change-nature-biodiversity/>